

Milli Kütüphane Öyküsü

Hilmi Çelik*

50 yıllık meslek yaşamımda Milli Kütüphane ile, kısa bir süre için Kültür Bakanı Tınaz Titiz'e danışmanlık yaptığım dönemi çıkarırsak, doğrudan ilişkim olmadı. Yönetenleri tanıdım, tartıştığımız ve birbirimize katılmadığımız konular elbette oldu ama sonuçta birliktelikte öncelik hep, saygı ve sevginin oldu.

Bütün bunların ötesinde bir gerçek var. O da, bir kütüphaneci olarak Milli Kütüphanede çalışmak gündemimde hiç olmadı ya da olamadı.

Milli Kütüphane, sadece benim için değil, kütüphaneci unvanı taşıyan herkes için mesleğimizde özel yeri olan bir kurumdur. O, “bizim Milli Kütüphanemizdir” ve bu ülkede bu anlamdaki kurumların her zaman hem en iyisi olmak, hem de öbürlerine yol göstermek zorundadır. Madem adı milliydi ve tüm ulusa hitap ediyordu, o zaman en iyi olmaktan başka şansı zaten olamazdı.

ODTÜ’de edindiğim deneyimler sonrası Amerika’daki yüksek lisans eğitimim sırasında Amerikan Üniversite kütüphanelerinde gördüklerim, pek çok kez ve pek çok yerde söylediğim gibi, içimde müthiş bir ‘biz bunlardan aptal mıyız, niye aynısını hatta niye daha iyisini yapmayalım’ saplantım bende, zaman zaman pek çok sıkıntı yaşamama neden olan, mesleki kompleks yaratmıştı. Bu duygunun tüm üniversitelerimize yansımaları, hayal olmanın ötesine mutlaka geçmeliydi. Buna bir de “Milli Kütüphane’imiz niye en iyilerden olmasın” görüşü eklenince, beklentiler arttıkça artıyordu.

Ancak, gördüklerim, okuduklarım ve çoğunluğu dedikodunun kol gezdiği ortamlarda konuşulanlar, hem mesleğin toplumdaki yeri hem de Milli Kütüphane ile ilgili düşüncelerimi giderek daha bir olumsuzluğa sevk ediyordu. Zaman zaman yazılarımda ve konuşmalarımda bunları dile getirdim. Milli Kütüphane’imizi mesleki oluşumların tepesine taşımak için, herkes elinden geleni yapmalıydı. Ne yazık ki, her zamanki gibi, hayal kuruyordum. Toplumumuzun genelinde her kesiminde olduğu gibi, kimsenin ne kimseye ne de kimsenin bilgi ve becerilerine ihtiyacı yoktu. Tren rayındaydı; alan da, satan da memnundu. Sanırım benim gibiler, boşu boşuna öküz altında buzağı arayanlardı.

Kütüphanecilerin mesleki kayıtsızlığı konusundaki kararım, çok kısa süre yürüttüğüm, TKD Ankara Şubesi Başkanlığım sırasında oluştu. Mesleğe bağlı bir grup olmadıkça, etkin bir mesleki birlikteliği gerçekleştirmek zordu, belki olanaksızdı. Ancak her şeye rağmen uzun yıllardır bu görevi yürütenlere, ellerinize sağlık diyerek, teşekkür etmekten başka lafım yoktur. Çünkü yapınca “niye yaptın”; yapmayınca “niye yapmadın” felsefesi egemendir genellikle. Sen olsan neyi nasıl yaparsın sorusu ise, ebediyen yanıtız kalan bir gariban davranış biçimidir.

Milli Kütüphaneye gelince, kurumun adının Milli olması, en baştan ona birçok

* TBMM Kütüphane, Dokümantasyon ve Tercüme Birimi emekli müdürü; Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi emekli müdürü. e-posta: hilmi@sabanciuniv.edu.tr

sorumluluk yüklüyordu. O, hepimizi temsil eden kültürümüzün saklandığı, gerektiğinde hizmete sunulduğu mihenk taşıydı. Bir üniversite, bir kurum, bir şehir veya bir okulun kütüphanesiyle karşılaştırılmazdı. Bu yüzden Milli Kütüphane'nin öncelikle ve özellikle milliliğini oluşturması, geliştirmesi ve yaşatması öne çıkmalıydı. Bunun gerçekleştirilmesi ise; binası veya binasının konumu bir yana, milli anlamda yüklendiği sorumlulukları yerine getirebilmesi için gerekli maddi olanakların sağlanması ve bu hizmetleri milli düzeyde planlayıp yürütecek ekibin oluşturulması gerekiyordu. Aksi halde, anlatmaya çalıştığım yüreğimdeki kurum oluşturulamaz, "milli" olamazdı. Derlemeden sağlanan bir koleksiyon ve devletin ne yazık ki çoğunlukla, "bunu uygun gördüm" dediği kişilerin zorunlu istihdamı ile oluşan meslektaş grubuyla, hayalimizdeki adımlar elbette gerçekleşemezdi.

Çünkü o, her tür ve düzeydeki mesleki uygulamalarda, saygıyla kapısı çalınıp destek istenecek kurumdu. Ülkenin uygulayacağı kataloglama kuralları, sınıflandırma sistemlerinin uygulama farklılıkları, hizmet anlamında ortaya çıkan yenilikler, teknolojik olanaklar ve onlardan yararlanma yolları için, eğitim sonrası çalınacak tek kapı olmasa bile öncelikle çalınacak kapı olmalıydı.

Oldu mu? Yapılamadı mı, yapacak olanakları sağlamadılar mı? bu konuda bunca tren kaçtıktan sonra yorum yapmak istemiyorum.

Daha biz, en azından ben, kütüphanecilik diye bir mesleğin varlığından bile haberdar değilken, birileri kütüphaneciliğin okulunu açmış, Milli'sini kurmuştu. Hepsine şükran borçluyuz. Bunlarla ilgili doktora tezi düzeyindeki bazı cümleleri, okudukça utanıyorum, keşke o cümleleri yazanlar da utansa. Onlara söylenecek tek laf: "Yazıklar olsun".

Bana göre, Milli Kütüphane'de çalışmak ve Milli Kütüphane'nin kütüphanecisi olmak, ayrıcalıklı bir statü olmalı. Oraya başvurmak isterken, kağıtta yazılanları okumadan önce kütüphaneci kendi niteliklerini gözden geçirmeli ve Milli Kütüphane'de çalışmaya başlayamazsa üzülme yerine, kişisel niteliklerini geliştirmeli. Farklı ücret skalaları, farklılığı olanlara, hele bir de torpilsiz verilirse, geleceğin mesleği ve kurumu kendiliğinden oluşmuş olur.

Olabilir mi? bana göre niye olmasın. Hayat gerçeğindeki yaratıp geliştirdiğimiz durumu, bilmek ve düşünmek bile istemiyorum.

Yöneticilerse, farklının da farklısı olmalı; sadece kurumu temsil etmek değil, ülkenin tüm kütüphane hizmetlerini anlatanlardan biri olmalı. Devlet yönetim skalasındaki olması gereken gerçek yerini ise, emek-hizmet-itibar üçlüsü belirlemeli.

Ancak, ne yazık ki, düşündüklerim, izlediğim yıllarda hayal olmanın ötesine geçemedi. Nedenlerini, niçinlerini burada tartışmanın anlamı yok, ayrıca tartışmak da bana düşmez. Söylemeye çalıştığım, beklentilerim ve var olanlardır. Milli Kütüphane sıradan bir kütüphane gibi işliyor, çalışanlar sıradan statü ile yaşamlarını sürdürüyorsa, sözlerimin hiç bir anlamı yoktur. Sadece şunu söylemek isterim, pek çok şeyin başlangıcı olan, farklılık ve ekonomik tatmin Milli Kütüphane uygulamasında bir değişime katkı sağlar mıydı, bilemiyorum.

Ancak ben, benim hayat gerçeğimde bunların sonuca etkisi; "yüzde yüzdür"

diyenlerdenim.

Yani sonuç olarak bugün, Milli Kütüphanede çalışan ile sıradan bir kütüphanede çalışan arasında her hangi bir ücret, nitelik veya statü farkı yok. Ya da olmasına gerek görülüyor, görmüyorlar veya gördürme savaşı yeterince etkin sürdürülüyor.

Yıllar öncesi ODTÜ Kütüphanesi'ndeki yaşam ve statü, tam istenilen, düşünülen ve planlanan gibiydi. Yani o günkü “anti”lerin tabiriyle Amerikanvari’ydi. Zaman zaman anlamakta zorlanıyordum. Nasıl olur da bir kurum hem Milli olur, hem de lider olmaz?

Ne yazık ki düşünce yapım hiç değişmedi. Geçen zamanı tarafsız bir gözle analiz edersek, göreceğiz ki, bir yığın kurumu önce yok ettik, sonra peşinden yok oldu diye yalandan gözyaşı döktük. Nedeni basit; ilki ve temel olanı, meslek mensuplarının birbirine karşı olan sevgi yokluğu ve saygı eksikliği. Müdürseniz, Daire Başkanı iseniz, akademisyen iseniz konu kapanmıştır. Her şey ancak ve ancak kendi ekseninde dönmek zorundadır. Ben 50 yıllık mesleki yaşamımda bir tek öğretim üyesinin, “arkadaş uygulamada neler eksik” sorusunu, muhabbet ortamlarında bile sorduğunu duymadım. Oysa onların ürettikleri bu piyasada tüketiliyordu. Uygulayanlar ise, belki yeterince itibar görmedikleri veya söyleyecek bir şeyleri yok diye düşündükleri için, eğitici ve uygulayıcı, genel olarak demek doğru olur, kendi yolunda gitti.

Dernekler ise, bambaşka bir konu. Eğiten ile uygulayanın “neler oluyor” sorusunu sormadığı bir ortamda, yıllık üyelik aidatını ödemekten bile (buna maalesef ben de dahil) uzak duranların nasıl bir derneği olur bence tartışılır. Yazının başında da söylediğim gibi, günümüzde dernek demek, bir kaç fedakar insan demek. Zorlanarak da olsa, pek çok şeyi başarıyla götürüyorlar. Ellere ve yüreklerine sağlık.

Ama ne kadar, nereye kadar?

Milli Kütüphaneden yola çıkıp, derneklere kadar geldiğim bu cümleleri, keşke “ama ben yanıldım” diyerek bitirebilseydim. Maalesef yanılmak bir yana, yanılmanın da ötesine geçtik. Mesleğimizin ne denli işgal altında olduğunu gördüğünüzü biliyorum. Zaman zaman da olsa, Kütüphaneler Genel Müdürü, Milli Kütüphane Başkanı, Bilgi-Belge Yönetimi Bölüm Başkanı görevlerini becerememiş olmalıyız ki, 1958 yılından beri mezun veren ve günümüzde sanırım sayısı onun üstünde olan eğitim kurumlarımızda bu makamlara gelebilecek birilerini yetiştirememişiz.

Ya da yeterince sesimizi duyuramamışız.

Üniversite ve halk kütüphanelerinin ise, adını bile anmak istemiyorum. Çünkü düşündükçe ağlamam geliyor. Korkarım bir süre sonra, kaç üniversitenin kütüphane yöneticisi kütüphaneci diye bir soruyu da, giderek yok olan muhabbetimize ekleyeceğiz.

Tanrı sonumuzu hayır etsin.